

Fleurago: partners willen vooraan staan in vernieuwing

Samenwerken met andere bedrijven doen ze allemaal wel eens. Uniek is dat nu een veredelingsbedrijf, twee technische bedrijven en het onderzoek vanaf stap nul samen een systeem ontwerpen. Ze vinden dat ze daarmee de beste garantie krijgen op een goed geautomatiseerd mobiel teeltsysteem voor chrysanth.

Heeft een plant wel wortels nodig? Zo'n vraag kan alleen iemand stellen die nooit iets met planten heeft gedaan. Het was de vraag die Sjoukje Heimovaara, werkzaam bij veredelingsbedrijf Royal van Zanten, kreeg van een paar studenten industrieel ontwerpen. Het was een vraag die haar aan het denken zette. Natuurlijk heeft een plant wortels nodig. Maar met hoeveel wortels kan een plant toe? Een goede vraag om verder uit te zoeken. Zo konden zij en haar samenwerkingspartners weer een stapje verder komen in de zoektocht naar een geautomatiseerd mobiel en substraatloos teeltsysteem voor een gewas als chrysanth, het doel van het project Fleurago.

>> Combinatie is uniek

De ene vraag van de studenten is exemplarisch voor de kracht van de samenwerking tussen de partners, die ieder een eigen deskundigheid inbrengen en weinig tot niets van elkaars werkterrein afweten. Juist daardoor komen ze verder. Partners zijn Frans van Zaal Totaaltechniek, een technisch bedrijf in automatisering, Revaho, gespecialiseerd in watergiftsystemen, veredelingsbedrijf Royal van Zanten en Wageningen UR. De studenten waren in het kader van het project op bezoek bij Heimovaara voor het ontwerp van een stukje van het systeem. SenterNovem vond het project niet vernieuwend. De techniek om snijbloemen met een korte teelt – chrysanthen, lelie en fresia – niet meer in de grond te telen, was al jaren eerder uitgedokterd. Ook automatisering van de teelt was iets wat al langer op de agenda stond. Daarom kreeg het project geen subsidie. Toch is het project uniek, vindt projectleider Wouter Verkerke van Wageningen UR. De combinatie van substraatloos, mobiel en geautomatiseerd is namelijk nog niet eerder vertoond. Ook de inbreng van alle relevante partijen vanaf moment nul is bijzonder. 'Meestal gaan eerst de technische jongens aan de slag. Dan krijg je een rapport en kijkt de plantenfysioloog of de plant bij dat systeem past. Gaat dat niet, dan begint de technoloog weer opnieuw.'

Bij Fleurago gaat dat anders. Ook Heimovaara merkt dat. Zij werkt vaker samen met andere partijen, maar dit is toch wel speciaal. Zij heeft de ervaring dat technische mensen de plant als gegeven be-

schouwen. Ze ontwikkelen een systeem op de plant die nu in de kas staat. 'Maar wij hebben de rassen geoptimaliseerd voor een bepaald teeltsysteem. Dus de huidige chrysanthen geven de hoogste opbrengst per vierkante meter als ze in de grond staan. Stel dat je van onderen gaat belichten of door de kas gaat rijden, dan is wellicht een andere plant beter geschikt. Eentje die korter is, of langer of minder wortels heeft. Dat kan genetisch allemaal. Maar dat moet de ontwerper wel weten. Daar hebben we het over in dit project. Hoe ver kun je gaan?' Hoe ver kun je gaan, is ook een vraag die de partners aan Peter van Emmerik van Revaho stellen. Kun je technisch gezien 50 cc water per plant toedienen? Hij vraagt op zijn beurt dan weer of de verdelaar de plant kan aanpassen aan het systeem of dat het systeem aangepast moet worden aan de plant. Zo houden de partners elkaar scherp en aan het werk.

>> Nog scherper vragen

Soms mogen de partijen elkaar zelfs nog wel scherper houden, vindt Frans van Zaal, van het gelijknamige bedrijf. De partners staan nu voor de vraag voor wat voor watergiftsysteem ze kiezen: via eb en vloed of via sproeien. Bij elk van beide systemen past een heel andere automatisering. Van Zaal wil het liefst verder met sproeien, maar daarvan is gezegd dat het niet kan omdat het te veel water gebruikt. 'Ik vraag me dan af of het echt niet kan of dat dat de stand van de techniek vijf jaar geleden was. Daar zou ik het nog wel verder over willen hebben.' Tegelijk merkt hij dat juist dat soort overleggen veel tijd kosten net als het werk dat de bedrijven zelf moeten verzetten voor het project. Dat vindt hij het nadeel van samenwerken. 'Het gaat altijd zo traag.' Hij zegt er gelijk bij dat op dit moment zijn bedrijf de vertragende factor is, omdat het nu net even heel erg druk is en ze dus geen tijd hebben om een technische simulatie te maken, wat in het project is afgesproken. Maar eerder liep het traag, omdat een ander geen tijd had. 'Dat is logisch, want we zijn allemaal commerciële bedrijven en de business gaat toch voor.' Ook teeltproeven duren nu eenmaal lang. Dat klopt, zegt ook Van Emmerik. In je eentje werk je veel sneller. 'Maar geen enkel bedrijf heeft alle kennis in huis.' Hij prijst dan ook de brede opzet

Wortels groeien goed en ziektevrij in het nieuwe teeltsysteem Fleurago.

van Fleurago, waar niet alleen commerciële bedrijven bij elkaar zitten maar ook het onderzoek. Daardoor gaat het project verder dan alleen de techniek. 'Wij hebben alleen verstand van water geven. Vanuit het onderzoek hoor je dan dat als je het systeem laat bewegen er ook voordelen zijn op het gebied van energiegebruik. Het onderzoek heeft dan wel weer een ingang om dat ook uit te laten zoeken. Zo maak je het project fundamenteleler.'

Wat alle drie vooral aanspreekt is dat ze vooraan staan in de vernieuwing van een teeltsysteem. 'Wij willen rassen maken die het bij de teler goed doen. Veredelen van een goed ras duurt al snel een jaar of zes, bij lelies zelfs twaalf jaar. Daarom is het belangrijk om van dichtbij nieuwe ontwikkelingen mee te maken', legt Heimovaara uit. Of het lukt? Daarover laten ze zich nog niet uit. Het project staat nog aan het begin. 'Het ziet er veelbelovend uit', wil Van Zaal nog wel zeggen.